

Törekvések a kötelező érvényű minimális orvosi díjszabás bevezetésére 1938-ban Sárospatakon

Jakó János dr.

Az orvoslási díjak fejlődéstörténetével foglalkozó, 1901-ben megjelent közleményében *Szigeti* örömmel állapítja meg, hogy „Az elmúlt év egy régóta sürgetett intézkedést hozott meg a magyar orvosi karnak: az orvosi díjak szabályozását” [1]. Dolgozatát olvasva hiteles képet kaphatunk arról, hogy milyen volt az orvosok társadalmi helyzete, megbecsülése és díjazása az egyes történelmi korszakokban, így a Római Birodalomban, majd annak bukása után az arab világban. A későbbiekre vonatkozóan az egymást követő időszakokból vett német, osztrák és angol példák sokaságát bemutatva jut el a XX. század elejéig. Ezt követően a hazai viszonyokat ismerteti, a korai évszázadok szórványos adatai után részletesen elemelve a XVIII–XIX. századi helyzetet. Érdekesnek látszik záró gondolatait idézni: „a mely országnak derék, megbízható, lelkiismeretes orvosi kara van, annak közegészsége is jó s az ennél fogva minden más téren is boldogulni fog. Nem csak az orvosok érdeke tehát, hogy az ő helyzetét biztosítsák, hanem a köznek az érdeke és talán ezé még fokozottabb mértékben, mert az orvosok csak eszközül szolgálnak a köz javának előmozdítására, de hogy ezt hathatósan megtehessék, okvetlenül szükséges, hogy az ő helyzetük is olyan legyen, hogy nyugodtan, gondtalanul és kizárólagosan szent hivatásuknak élhessenek.”

Szigeti említett munkája az *Orvosi Hetilap*-ban, „Az Orvosi Hetilap egykor és ma” rovatban 2001-ben újra felbukkan. *Regöly-Mérei* a cikkhez fűzött kommentárban írja: „Napjainkban a ... központilag finanszírozott ..., társadalombiztosítási szolgáltatáson alapuló betegellátás mellett újra előtérbe kerül a magánpraxis (vállalkozás és magángyakorlat), mely felveti a beavatkozások térítésének egységes szabályozását...” [2]. Megemlíti továbbá, hogy „a Magyar Orvosi Kamara Díjtételegyeztető Bizottsága ajánlásokat dolgoz ki a minimális díjtételekre... Az ajánlott összeg alatti díjért munkát vállalni etikai vétség (mivel lehetőség a betegek csalogatására), de nem tekintendő etikai vétségnek, ha az orvos ellenszolgáltatás nélkül kezeli a beteget”.

Újdonságnak tekinthető-e a magánorvosi gyakorlatban kötelező érvényű minimális díjak *Regöly-Mérei* által említett meghatározása? Egyértelműen leszögezhető, hogy nem.

A Richter Gedeon Vegyészeti Gyár Rt. 1934 januárjában megjelent *Orvosi Napló*-jának az előszava az alábbi mondattal kezdődik: „Orvosi naplónk, amely hosszú évek óta hűséges és elválaszthatatlan segítőtársa az orvosi praxisnak, újból sajtó alá került, további bizonyítékát adva életrealitásának és annak a közkedveltségnek, amelynek a mélyen tisztelt Orvosi Kar részéről örvend” [3]. Arról is tájékoztatja az előszó az olvasót, hogy „A Budapesti Orvos-szövetség szabályzata a magánorvoslás díjazása legkisebb mértékének megállapítására” című rövid ismertető a korábbi évek gyakorlatával [4] ellentétben a tényleges naplórész elé került.

Már a cím és annak írásmódja (a „legkisebb mértékének” aláhúzással nyomtatékosított formája) is arra utal, hogy rendkívül fontos szabályok összegzéséről van szó az ismertetőben, olyan ajánlásokról és követelményekről, amelyekre az 1930-as években újra meg újra fel kellett hívni a gyakorló orvosok figyelmét. A kérdés fontosságára utal az is, hogy a szabályzat az 1934-es kiadásban kiemelt helyre, a napló 2. és 3. oldalára került.

Az első rész („Orvosi díjszabás”) a különféle körülmények között (nappal vagy éjjel, a rendelőben vagy a beteg lakásán), netán sürgősséggel végzett orvosi ténykedésért, beavatkozásokért kérhető legkisebb összeget határozza meg (1. ábra).

A BUDAPESTI ORVOS-SZÖVETSÉG SZABÁLYZATA A MAGÁNORVOSLÁS DIJAZÁSA LEGKISEBB MÉRTÉKÉNEK MEGÁLLAPÍTÁSÁRA AZ 1876: XIV. t. c. 48. §-a SZELLEMEBEN.

I. ORVOSI DIJSZABÁS:

	Pengő		Pengő
1. Egy látogatás nappal az orvos által meghatározott időben	8.—	7. Rendelésért az orvos lakásán és a rendelőben	5—8
2. Egy látogatás nappal a hívófel és az orvos által közösen meghatározott időben	12.—	8. Orvosi tanácskozmányért nappal a látogatási díjon felül	16.—
3. Egy látogatás éjjel	16.—	9. Orvosi tanácskozmányért éjjel a látogatási díjon felül	16.—
4. Azonnali látogatás (sürgős eset)... ..	16.—	10. Orvosi bizonyítvány kiállításáért	4.—
5. Minden megkezdett további óra nappal	5.—	11. Orvosi látóletért vagy kimerítő körjáratért... ..	8—32
6. Minden megkezdett további óra éjjel	8.—	12. Orvosszakértői működésért (az eltöltött idő külön számítandó)... ..	8—32
		13. Chemiai, mikroszkópos vagy kórszövettani vizsgálatért	8—48

1. ábra | A szabályzat címe és I. része

A második részben („Általános határozatok”) részletes magyarázatok találhatók az egyes konkrét helyzetek és orvosi ténykedések egyértelmű, egységes megítélésének az elősegítésére.

A magánorvosi díjazás legkisebb mértékének több mint nyolcvan évvel ezelőtti meghatározása arra enged következtetni, hogy már a XX. század első évtizedeiben egyre gyakoribbá és elterjedtebbé vált a magánpraxis növelése (és ezáltal a még nagyobb jövedelem biztosítása) érdekében a szokásos honoráriumnál kisebb ellenszolgáltatásért végzett magánorvosi ténykedés. Minden bizonnyal ez tette szükségessé a magánpraxisban kérhető legkisebb orvosi díj mértékének a gyakorló orvosokra nézve kötelező megállapítását. A Budapesti Orvos-szövetség ezt rögzítő szabályzatát a Richter Gedeon Vegyészeti Gyár Rt. orvosi naplójában több éven át közzétette, ezáltal komoly szerepet vállalt és játszott az állásfoglalás mind szélesebb körben történő megismertetésében.

Az Orvosi Rendtartás is foglalkozott ebben az időben az orvosi díjazás kérdésével: „Az orvost a magánygyakorlat körében kifejtett tevékenységéért díjazás illeti meg. A díjazás mértéke szabad egyezkedés tárgya. Az országos kamara a magánygyakorlat körében a díjazás mértékét szabályzatban állapítja meg... Az orvos elhatározásától függ, hogy a beteget ingyen vagy... a díjszabás díjtételeinél alacsonyabb díjért gyógyít-e. Tevékenységét azonban ingyen vagy e díjtételeknél alacsonyabb összegért az orvos nem kínálhatja fel” [5].

Az idézett mondatok is jelzik, hogy a magánorvosi díjazás legkisebb mértékének a meghatározására valóban szükség volt, Budapesten és vidéken egyaránt.

Szép és feltehetően ritka példája a vidéki orvosok ilyen jellegű törekvésének az a Sárospatakon, 1938-ban született megállapodás [6], amit édesapám gondosan megőrzött iratai között találtam. Édesapám 1932-től dolgozott Sárospatakon, a Sárospataki Református Főiskola iskolaorvosaként és egészségktanáraként, emellett a főiskola közigazgatójának írásbeli engedélyével magánorvosi gyakorlatot is folytatott [7].

A „valamennyi helybeli rendelő orvos között” létrejött megállapodást rögzítő nyomtatvány öt oldal terjedelmű és 32 pontból áll. Az első hét pont a megállapodás általános szempontjait tartalmazza. Rögtön az elsőben hangsúlyozzák, hogy „mindnyájunkat az a szándék fűt, hogy embertársainkon segítsünk, de emellett sem árainkban, sem pedig más ténykedéseinkben nincs az az alattomos tendencia, hogy tudásunkon, szorgalmunkon kívül más eszközöket is felhasználjunk praxisunk nagyobbítására” (2. ábra).

Esetleges félreértések, netán vádak megelőzését szolgálják az 5. pontban olvasható mondatok: „E megállapodás nem akar antiszociális lenni és nem zárja ki azt, hogy bármelyikünk az arra rászoruló szegény betegnek, aki olyan hatósági szegénységi bizonyítvánnyal rendelkezik, amelyben a jövedelem, illetőleg a vagyon nem haladja meg a rendes napszámot, illetőleg az 1.000 P vagyonértéket, teljesen díjmentesen orvosi segílyt nyújtson.”

MEGÁLLAPODÁS.

Kötöttett a mai napon valamennyi helybeli rendelő orvos között a következő feltételek mellett:

1. Kijelentjük és becsületszavunkkal is megerősítjük, hogy az alább részletezett minimális orvosi díjszabást megtartjuk. Hangsúlyozzuk azt, hogy mindnyájunkat az a szándék fűt, hogy embertársainkon segítsünk, de emellett sem árainkban, sem pedig más ténykedéseinkben nincs az az alattomos tendencia, hogy tudásunkon, szorgalmunkon kívül más eszközöket is felhasználjunk praxisunk nagyobbítására.

2. ábra | A megállapodás címe és 1. pontja

8. Elfogadjuk a belügyminiszter úr szabályrendeletének, mely a kör és községi orvosok minimális díjára vonatkozik. a 3. §-t. E szerint egy vizsgálat díja az orvosi rendelőben minimálisan 1:50 P, a beteg lakásán 2:50 P. Ezek az árak nappali működésre értendők. Éjjel mindig a kétszeresük számítandó. Éjjel alatt május hó 1-től augusztus 31-ig este 8 órától reggel 6-ig, szeptember 1-től április 30-ig este 8 órától reggel 8 óráig terjedő idő tekintendő. Tehát a rendelői vizsgálat éjjel 3— P, a beteg lakásán pedig 5— P. Hét éven aluli gyermekeket 1— P-ért vizsgálunk rendelőben; háznál a felnőttékével egyező a díj.

3. ábra | A megállapodásban rögzített minimális betegvizsgálati díjak

Fontos kérdést érint a 6. és a 7. pont: „Beleegyezzünk abba, hogy egy évenként általunk választott háromtagú bizottság ellenőrizze ebbeli ténykedéseinket... E bizottság döntésébe belenyugszunk. A bizottságnak joga van szükség esetén megróvásban, vagy pénzbüntetésben részesíteni a megállapodás ellen vétőket.”

A 8. pont a belügyminiszter úr szabályrendeletére hivatkozva tételesen és részletesen rögzíti a betegvizsgálatért kérhető anyagi ellenszolgáltatást, attól függően, hogy a vizsgálatra a rendelőben vagy a beteg lakásán, illetve nappal vagy éjjel kerül-e sor (3. ábra).

A 11. pont tartalmazza az orvosi ellátás szempontjából Sárospatakhhoz tartozó településekre történő „vidéki kiszállások” költségeit. Megállapodás született arra nézve is, hogy a „beteg mellett eltöltött” idő hogyan befolyásolja a honoráriumot (12–13. pont). A 14. pontban az olvasható, hogy „Konziliumért a hívott orvos a rendes díjak kétszeresét köteles számítani”, a 15. pont a „kezelő orvosi bizonyítványért és látleletért” járó díjat ismerteti. A 18–21. pontok részletezik a különböző laboratóriumi vizsgálatokért (diagnosztikai vérvétel, vizeletvizsgálat, váladék mikroszkópos vizsgálata, kvalitatív vérkép, fehérvérsejt- és vörösvérsejt-számolás, hemoglobinn meghatározás, vérsejtsüllyedés, Wassermann-reakció) járó legkisebb díjtételeket, az „érvágás” és a különböző (szubkután, intramuszkuláris, intravénás) injekciók beadásáért kérendő összeget. A 22. pont tartalmazza a „Quarz kezelés”, a „faradizáció”, a gyomormosás, a káteterezés, a sebkötözés, majd néhány sebészeti jellegű ténykedés (varrat, „kapcsolás”, tályognyitás, „ficamrepo-

sitio”, csonttörés végleges ellátása, „gipszsin” készítése), végül az idegentest-eltávolítás, a terápiás mellkaspunkció és a diagnosztikai haspunkció díját. A 23. pont rögzíti a szülés levezetéséért, ezen belül a gátvarrásért, a 24. pedig az egyes fogászati beavatkozásokért (gyökér- vagy foghúzás, érzéstelenítés, pulpitis kezelése, „caries tömése”) kérendő honorárium mértékét, a 25. a narkózis díját, a 26. a gonorrhoea kezelésének a díjtételét.

A záró rendelkezések (29–32. pont) között szerepel, hogy „E megállapodás 1938 szeptember 1-én lép érvénybe”, továbbá, hogy „E megállapodás 6 hónapi próbaidőre szól. Amennyiben az idő eltelte után azt együnk sem mondaná fel, úgy az 3 évre meghosszabbitottnak veendő.”

Végezetül a „Kelt Sárospatak, 1938 augusztus havában. Beleegyezőleg tudomásul vesszük” mondatok alatt a megállapodást aláíró tíz orvos – *dr. Salacz Tibor* (az ellenőrző bizottság tagja), *dr. Idrányi László*, *dr. Jakó János* (az ellenőrző bizottság tagja), *dr. Szabó Ferenc*, *dr. Szabó Gyula*, *dr. Révész Menyhért* (az ellenőrző bizottság elnöke), *dr. Lória Aladárné*, *dr. Lória Aladár*, *dr. Kókai Kun Béla* és *dr. Moskovits Ervin* – neve olvasható.

Érdekes összehasonlítani a Richter-féle *Orvosi Napló*-ban és a sárospataki Megállapodásban szereplő díjtételeket. Az előbbi szerint az orvos lakásán, rendelési időben történő vizsgálat minimális díja 5-8 P, a beteg lakásán nappal végzett orvosi vizsgálaté attól függően, hogy arra az orvos által meghatározott időben, a hívó fél és az orvos által közösen meghatározott időben vagy pedig éjjel kerül-e sor, 8, 12, illetve 16 P. „A hivatalos rendelőórán kívül kívánt tanácsért vagy rendelésért a nappali, illetve az éjjeli látogatási díjak számíthatók.” A sárospataki Megállapodás az orvosi rendelőben nappal történő vizsgálatért minimális díjként 1 és fél P-t, a beteg lakásán ugyanezért 2 és fél P-t állapít meg, megjegyezve, hogy „Ezek az árak nappali működésre értendőek. Éjjel mindig a kétszeresük számítandó.” A rendelői vizsgálat minimális díja tehát éjjel 3 P, a beteg lakásán pedig 5 P.

A Budapesten kötelező érvényű minimális díjak tehát jelentősen magasabbak, mint amik a sárospataki Megállapodásban szerepelnek. Ma már nem dönthető el, hogy a magánorvosi díjazás legkisebb mértékében mutatkozó jelentős eltérések – amelyek a példaként felsoroltak mellett az egyéb orvosi ténykedések ellentételezésében is fellelhetők – mivel magyarázhatók. A vidéken élők általában rosszabb anyagi helyzete önmagában indokolta-e a szembetűnő különbséget, vagy a fővárosban dolgozó orvosok intézményesen is jogosnak tartott(?) nagyobb anyagi igényei is tükröződtek bennük?

Nem tudjuk, hogy e megállapodás meddig volt érvényben. Édesapám elbeszéléseiből ismerve a Sárospatakon dolgozó orvosok között kialakult jó, mondhatni baráti kapcsolatokat, feltételezhető, hogy évekig, a II. világháborút megelőző szomorú társadalmi események beköszöntéig.

Irodalom

- [1] *Szigeti, G.*: The story of development of medical fees. [Az orvosi díjak fejlődéstörténete.] *Orv. Hetil.*, 1901, 45(6), Supplement. [Hungarian]
- [2] *Regöly-Mérei, J.*: Commentary. [Kommentár.] *Orv. Hetil.*, 2001, 142(30), 1631. [Hungarian]
- [3] Medical diary. [Orvosi napló.] Posner R.-T., Budapest, 1934. [Hungarian]
- [4] Medical diary. [Orvosi napló.] Posner R.-T., Budapest, 1930. [Hungarian]
- [5] Medical regulation. [Orvosi Rendtartás.] Budapest, 1936. [Hungarian]
- [6] Agreement. [Megállapodás.] Sárospatak, 1938. [Hungarian]
- [7] *Jakó, J., Karasszon, D.*: Role of infirmary of Sárospatak Calvinist College in the history of school-hygiene. [A Sárospataki Református Főiskola Iskolakórházának helye iskola-egészségügyünk történetében.] *Orv. Hetil.*, 2014, 155(24), 963–967. [Hungarian]

(Jakó János dr.,
Nyíregyháza, Lukács Ödön u. 4., 4400
e-mail: jakojanosdr@gmail.com)

Az *Orvosi Hetilap* egyes számai megvásárolhatók a Mediprint Orvosi Könyvesboltban.

Cím: Budapest V., Múzeum krt. 17. – Telefon: 317-4948